

Padányi József vezérőrnagy – Balla Tibor ezredes:

KATONAI MŰSZAKI KIVÁLÓSÁGOK (3.)

DOI: 10.35926/HSZ.2024.4.9

ÖSSZEFOGLALÓ: A *Padányi József vezérőrnagy – Balla Tibor ezredes szerzőpáros Katonai műszaki kiválóságok* című új kötete¹ tizenhárom 19–20. századi kiváló műszaki tiszt és tábornok életrajzát adja közre. A munkát megjelentető Zrínyi Kiadó e kötetel köszönti Padányi József mérnök vezérőrnagyot, az MTA doktorát 65. születésnapja alkalmából. A kötet hősei főleg hídépítő (Karl Freiherr von Birago ezredes, dr. Feimer László ezredes, Herbert Ferenc vezérőrnagy, Molnár Pál altábornagy), utász (Hárosy Teofil vezérőrnagy, Jacobi Ágost ezredes, dr. Oskar Regele ezredes, Schindler Szilárd vezérezredes, Schmoll Endre altábornagy, Vidos Géza vezérőrnagy, Zelenka Zoltán altábornagy), illetve erődítési (Hollán Ernő altábornagy, Murahidy Gusztáv vezérőrnagy) műszaki szakemberek, bár mindnyájukat a sokoldalúság, a műszaki újítások és a szakma széles körű művelése jellemezte. Tevékenységük a műszaki harcbiztosítás napjainkban is igen aktuális témájára irányítja figyelmünket, láthatjuk e terület fejlődését és fontosságát. A könyv egyszerre tiszteleg a magyar műszaki katonai terület múltbéli jeles képviselői és az ő munkásságukat kutató műszaki szakteintély előtt, miközben tanulságos és érdekes olvasmányt ad az érdeklődők kezébe. E folyóiratszámunkban a kötet tanulmányai közül Hollán Ernő altábornagy, Jacobi Ágost Henrik ezredes és Molnár Pál altábornagy életrajzát közöljük.

KULCSSZAVAK: műszaki kiválóságok, életrajzok, Vidos Géza vezérőrnagy, Zelenka Zoltán altábornagy, Padányi József mk. vezérőrnagy

A SZERZŐKRŐL:

- ▶ Dr. Padányi József mérnök vezérőrnagy (DSc), egyetemi tanár, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Műszaki Doktori Iskola vezetője (ORCID: 0000-0001-6665-8444; MTMT: 10000035)
- ▶ Dr. Balla Tibor ezredes (DSc), hadtörténész, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem kutatóprofesszora (ORCID: 0000-0003-2476-8981; MTMT: 10010858)

VIDOS GÉZA

Vidos Géza 1888. december 27-én született a délvidéki Péterváradon, római katolikus családban. Apja koltai Vidos Elek (1832–1915) császári és királyi altábornagy (1885 és 1891 között Pétervárad erődparancsnoka), édesanyja Csergheő Malvin. Németül tökéletesen, angolul, franciául és olaszul jól, lengyelül pedig gyengén beszélt.² Felesége Szentgyörgyi Czeke Eleonóra volt, két leánygyermekük született.³

¹ Padányi József – Balla Tibor: *Katonai műszaki kiválóságok*. Zrínyi Kiadó, 2024. Az életrajzok hivatkozásait a kötetben szereplő formában adjuk közre. A bemutatott személyek portréi a könyvből valók.

² HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tanulmánygyűjtemény 3020.

³ Nyugat-dunántúli kötődését az is fokozta, hogy 1925-ben Kőszegen kötött házasságot. www.koszeg-konyvtar.hu/sites/default/files/digit_doks/1925-03-01.pdf. (Letöltve: 2020. január 1.) 1–2.

Az elemi iskolát, majd 1899-től a bencés algimnáziumot Kőszegen, 1903-tól a premontrei főgimnáziumot Szombathelyen, 1907–1910 között a császári és királyi Műszaki Katonai Akadémiát Mödlingben, 1917-ben a császári és királyi vezérkari tanfolyamot Laibachban, 1927-ben a honvéd törzstiszti tanfolyamot Budapesten végezte.⁴

Tényleges tiszti szolgálatát 1910. augusztus 18-án kezdte hadnagyként a pozsonyi császári és királyi 1. (átszervezés után 5. hadrendi számot viselő) utászászlóaljban.⁵ Az első világháború kitérőesekor, 1914. augusztus 1-jén főhadnaggyá lépett elő, valamint a császári és királyi 2. lovashadosztály vezérkari osztályára került mint műszaki előadó.⁶

Elemző-értékelő természete korán megmutatkozott, hiszen az elsők között jelezte azt, hogy a lovashadosztálynál elkerülhetetlen a műszaki kapacitások növelése, legyen az eszköz, harceljárás vagy kiképzés. Ahogy írja: „[b]izonyára az sem lesz érdektelen, ha arról esik szó, hogy az a lelkes fiatal tiszt, aki addig csak a gyakorlótéren képezte ki az utászait, hogyan látta egy számára meglehetősen idegen fegyvernem harctéri működését, mint élte át kezdetben annak még a régi hagyományok szellemében történt alkalmazását és harcait és mint látta annak átalakulását a világháború tapasztalatai alapján, amiből ő maga is tevékenyen kivette a részét, mert hiszen ez az átalakulás erősen műszaki irányú volt!”⁷

Mint a lovashadosztály „műszaki főnöke” számos szakfeladatnak részese volt. Ezek közül is kiemelkedett a harctéri hidak robbantása vagy azoknak a robbantáshoz való előkészítése, illetve mocsaras terepen az erődítési munkák. Ezeknél szembesült azzal a folyamattal, hogy a lovasság hogyan kényszerül egyre gyakrabban gyalogsági feladatokat elvégezni, miként ássa be egyre inkább magát, így csökkentve veszteségeit. Itt született meg benne az a felismerés is, hogy a lovasszázadokat mielőbb el kell látni sáncterszámokkal.

1915. szeptember 6-án Sziemikowcze település mellett megsebesült az orosz fronton. 1917. február 12-től a laibachi vezérkari tanfolyam hallgatója volt. 1917 márciusa és augusztusa között pótzászlóalj-kiképző tisztként, 1917. szeptember 1-től pedig századosként a császári és királyi 33. árkászászlóalj alárendeltségében harcoló pettaui 3/3. (az átszervezés után 2/13.) árkászszázad parancsnokaként szolgált az olasz fronton. Számos hídépítésben részt vett az Isonzó, a Tagliamento és a Piave folyón. A nevéhez köthető a Piave-híd építése Ponte nelle Alpi település mellett, ahol a pettaui 3/3. árkászszázad mellett, a 2/85. árkászszázadot is alárendelték, és a gázzászlóalj katonái is rendelkezésére álltak. A hídépítés 1917. november 25-től 1918. február 7-ig tartott.

1918 júliusától a háború végéig a császári és királyi 50. gyaloghadosztály árkászcsoportjának volt parancsnoka az olasz hadszíntéren. Ebben a minőségében a hadosztály Spinnuccia és Madal települések közötti védőszakaszának kiépítési munkálatait vezette.

⁴ HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok (a továbbiakban: HL AKVI) 2756/1890.

⁵ Parancsnoka ebben az időben Eminger Nándor százados volt, a méltán híres sportember, a Pozsonyi Hajós Egylet tagja. Feljegyezték róla, hogy 1911-ben igazi „evezős bravúrt” hajtott végre egyik társával: 24 órán belül eveztek fel a Villám névre keresztelt párevezősben Pozsonyból Bécsbe, majd vissza. Kacsinecz Krisztián: Volt egyszer egy pozsonyi hajós egylet (1862–1940). 2019. <https://pozsonyikifli.sk/volt-egyszer-egy-pozsonyi-hajos-egylet-1862-1940/>. (Letöltve: 2020. január 1.)

⁶ Érdekes egybeesés, hogy édesapja 1866-ban az ugyanezt a számot viselő lovashadosztály soraiban harcolt a poroszok ellen.

⁷ Jacobi Ágost (szerk.): Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938.

1920. július 22-től a szombathelyi magyar királyi honvéd utászzászlóaljban szolgált. 1921–1923 között a Honvédelmi Minisztérium állományába tartozott, egyidejűleg a budapesti József Műegyetem (Műszaki Egyetem) hallgatója volt. 1923-tól a magyar királyi 1. vegyesdandárparancsnokságra beosztott tisztként szolgált Budapesten, 1926. október 1-től a budapesti Ludovika Akadémián a szolgálati szabályzat, az erődítés és a várharc tanára.

1928. május 1-jén őrnaggyá lépett elő. 1929. október 1-jétől a Rendőr Újonc Iskola (RUISK) II. tanosztályának parancsnoka Budapesten. 1930. április 1-jétől a győri magyar királyi Török Ignác 2. utászzászlóaljban szolgált, 1933. október 4-től a 2. utászzászlóalj parancsnokhelyetese Győrben, 1934. november 1-jén ugyanott alezredessé léptették elő. 1935. október 1-jétől a Ludovika Akadémia II. Főcsoportja műszaki tanulmányi csoportjának vezetője és műszaki századparancsnoka, a szolgálati szabályzat és az erődítéstan tanára Budapesten, e beosztásában lett ezredes 1938. november 1-jén.

Nem volt kérdéses, hogy elméleti felkészültsége és a háborúban szerzett gyakorlati tapasztalatai alapján a katedrán a helye. Az ebben az időszakban készült publikációiban elsősorban az erődítés kérdéseivel foglalkozott. Egyrészt rögzítette háborús tapasztalatait, másrészt folyamatosan figyelte és feldolgozta a hazai, illetve a nemzetközi szakirodalmat. Kiemelkedő nyelvismerete révén közvetlenül tanulmányozhatta a német, angol, francia és olasz írásokat, amelyeket elemzett és értékelt. Egy 1931-ben megjelent művében az említett nyelveken írt publikációk mellett az országok erődítési utasításait is áttekinti, rámutatva arra a tényre, hogy a háború egyik nagy tapasztalata az erődítés felértékelődése, mind a tábori, mind az állami erődítés tekintetében.⁸

Egyik tanulmányában szerepel a következő gondolat: „*A legtöbb állam gyorsan mozgó alakulatainak fejlesztésére nagy súlyt helyez, hogy ezekkel ellenfeleit lerohanhassa; a nagy állam erre egy kis országgal szemben különösen hajlamos lesz!*”⁹ Akaratlanul is eszünkbe jut a villámháború, amit a németek évekkel később alkalmaztak, sok esetben nem is sikertelenül.

1935-től egyre intenzívebben foglalkozott hadtörténeti kérdésekkel. Feldolgozta a műszaki szolgálat fejlődésének történetét, Török Ignác aradi vértanú és Bolyai János munkásságát, valamint a szabadságharc egyes alakulatainak történetét. Az aradi vértanúról szóló tanulmányára a mai napig alpműként tekintünk. Ahogy a könyv egyik méltatója írja: „*Oly szép emlék egy nagy katona-bajtársról ez a könyv, hogy szebbet adni már nem is lehetne.*”¹⁰

1939. október 1-től a Központi Átvételi Bizottságnál szolgált Budapesten, 1940. február 1-jétől pedig a magyar királyi II. honvéd hadtest műszaki parancsnoka volt Székesfehérváron. 1942. március 30-án vezérőrnaggyá léptették elő.¹¹

Vidost hátországi beosztásából csak két alkalommal szólította el a szolgálati kötelezettsége: először 1940 szeptember–októberében, amikor részese volt a magyar királyi Honvédség csapatainak észak-erdélyi bevonulásában, majd 1944 márciusa és júniusa között Kárpátalján és Galiciában vett részt a szovjet előrenyomulás megállítására épített védelmi állások – a Hunyadi-állás és az Árpád-vonal – építési munkálatainak irányításában.¹²

⁸ Vidos Géza: Az állásharc és annak műszaki berendezései korszerű megvilágításban. Magyar Katonai Szemle 1931/1. 96–116.

⁹ Vidos Géza: Rögtönzött államerődítés. Magyar Katonai Szemle 1934/1. 17–36.

¹⁰ https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MTA_DunantuliVasiSzemle_1943/?query=vidos%20g%C3%A9za&pg=161&layout=s (Letöltve: 2020. január 20.)

¹¹ HL AKVI 2756/1890.; Szakály 2003, 367.

¹² HL Tanulmánygyűjtemény 3020.

1944. szeptember 2-től a magyar királyi I. honvéd hadtest műszaki parancsnoka lett Budapesten. 1944. október 1-jén hivatalosan is felmentették a II. hadtest műszaki parancsnoki beosztásából és három hónapra szabadságotlák, 1945. február 1-jén pedig nyugállományba helyezték. 1946-ban megfosztották rendfokozatától. 1956. november 4-én Ausztriába emigrált, 1965. május 12-én hunyt el Graz városában.¹³

Vidos Géza vitézségét, bátorságát és szakmai felkészültségét felettesei megbecsülték és kitüntetések adományozásával is elismerték. A következőket kapta meg: 1915. február 24-én Bronz Katonai Érdemérmét kardokkal; 1915. december 12-én Ezüst Katonai Érdemérmét; 1916. augusztus 17-én Ezüst Katonai Érdemérmét kardokkal; 1917. május 27-én Katonai Érdemkereszt III. osztályát hadidíszítménnyel; 1917-ben Károly Csapatkeresztet; 1918-ban Sebesültek Érmét egy sávval; 1918. július 8-án Katonai Érdemkereszt III. osztályát hadidíszítménnyel és kardokkal; 1930-ban Tiszti Szolgálati Jel III. osztályát; 1930-ban kormányzói elismerés látható jelét képező Magyar Koronás Bronzérmet; 1931-ben Magyar Háborús Emlékérmét kardokkal, sisakkal; 1932-ben Osztrák Háborús Emlékérmét; 1937-ben Magyar Érdemrend lovagkeresztjét; 1938-ban Olasz Korona Rend tisztikeresztjét; 1940. augusztus 18-án Tiszti Szolgálati Jel II. osztályát; 1940. október 22-én Magyar Érdemrend tisztikeresztjét; 1941-ben Erdélyi Emlékérmét; 1942. július 29-én Nemzetvédelmi Keresztet; 1944. november 11-én Magyar Érdemrend tisztikeresztjét hadidíszítménnyel és kardokkal.¹⁴

Megjelent művei

Hadtörténetírói, szakírói munkássága is figyelemreméltó. Több önálló kötet és számos tanulmány publikálása fűződik a nevéhez, amelyek a megjelenés sorrendjében az alábbiak:

- Új irányzatok az állandó erődítés terén. *Magyar Katonai Közlöny* 1928/2. 163–177.
- Az államerődítés szerepe a világháborúban. *Magyar Katonai Szemle* 1930/2. 112–126.
- Az állásharc és annak műszaki berendezései korszerű megvilágításban. *Magyar Katonai Szemle* 1931/3. 96–116.
- Sokaltól Turyinkáig. *Magyar Katonai Szemle* 1932/9. 48–67.
- Rögtönzött államerődítés. *Magyar Katonai Szemle* 1934/1. 17–36.
- A szabadságharc Radetzky-huszárai. *Magyar Katonai Szemle* 1935/11. 208–219.
- A magyar tábori műszaki szolgálat hadtörténelmi fejlődése a világháború kitéréséig; Leghűségesebb támogatóink, a csapatműszaki alakulatok; Műszaki tapasztalataim a 2. lovashadosztálynál a világháborúban. In: Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938. 17–33., 359–361., 370–376.
- *A honvédség műszaki szolgálata 1848–49-ben*. Madách Nyomda, Budapest, 1939.
- A honvédsereg műszaki szolgálata 1848–49-ben. *Magyar Katonai Szemle* 1939/10. 212–229.
- Bolyai János életrajza. *Magyar Katonai Szemle* 1940/6. 804–811.
- *A magyarság szerepe az Osztrák-Magyar Monarchia katonai műszaki szervezetének keretében*. Pécsi Egyetemi Nyomda, Pécs, 1941.
- *A magyarság szerepe az Osztrák-Magyar Monarchia katonai műszaki szervezetének keretében*. *Hadtörténelmi Közlemények* 1941. 135–172.
- *Nemescsói Török Ignác tábornok*. Szerzői kiadás, Székesfehérvár, 1941.

¹³ Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001.

¹⁴ HL AKVI 2756/1890.

- Pillanatfelvételek a volt Monarchia katonai műszaki szervezetének életéből. *Magyar Katonai Szemle* 1942/2. 401–410.
- *Kőszeg városának lovas helyőrségei 1681-től 1912-ig*. Martineum Könyvnyomda. Szombathely, 1942.
- Székesfehérvár nemzetőrei az 1848–49. évi szabadságharcban. *Magyar Katonai Szemle* 1943/4. 165–174.
- A szabadságharc Erneszt-gyalogosai. *Magyar Katonai Szemle* 1944/4. 114–125.

Ezekon túl is jelentek meg írásai, többek között: Berzsényi nem akar hadtestparancsnok lenni (*Vasi Szemle*, 1937); Vas vármegye neves katonafiai (*Vasi Szemle*, 1944).

Vidos Géza vezérőrnagy szakmai pályafutása figyelemreméltó. A két nagy háborúban műszaki tisztként olyan feladatokat végzett és vezényelt, amelyek a műszaki támogatás soha el nem múló fontosságát bizonyítják. Kiemelkedik ezek sorából az erődítés területén végzett elméleti és gyakorlati munkássága, azok az előrelátó gondolatok és szervezési intézkedések, amelyek sokszor megelőzték a kort, amelyben élt és alkotott.

Felhasznált irodalom

- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tanulmánygyűjtemény 3020.
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok 2756/1890.
- Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938.
- Kacsinecz Krisztián: Volt egyszer egy Pozsonyi Hajós Egylet (1862–1940). 2019. <https://pozsonyikifli.sk/volt-egyszer-egy-pozsonyi-hajos-egylet-1862-1940/>. (Letöltve: 2020. január 1.)
- *Kőszeg és Vidéke* 45. évfolyam, 9. szám, 1925. március 1. www.koszeg-konyvtar.hu/sites/default/files/digit_doks/1925-03-01.pdf. (Letöltve: 2020. január 1.)
- *Palkó István méltatása a Vasi Szemlében*. 10. évfolyam, 1943/3–4. 156. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MTA_DunantuliVasiSzemle_1943/?query=vidos%20g%C3%A9za&pg=161&layout=s. (Letöltve: 2020. január 20.)
- Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001.
- Vidos Géza: Az állásharc és annak műszaki berendezései korszerű megvilágításban. *Magyar Katonai Szemle* 1931/1. 96–116.
- Vidos Géza: Rögtönzött államerődítés. *Magyar Katonai Szemle* 1934/1. 17–36.

KUTNAI ÉS EÖRVISTYEI ZELENKA ZOLTÁN

Zelenka Zoltán 1884. március 7-én született a Nógrád vármegyei Losonc városában, kutnai és eörvistyei Zelenka Gyula ügyvéd és főügyész, valamint Svehla Mária gyermekeként, evangélikus vallású családban.¹⁵

¹⁵ HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok (a továbbiakban: HL AKVI) 2864/1890.

1894 és 1898 között igen jó eredménnyel elvégezte a kassai császári és királyi katonai alreáliskolát, majd az 1898 és 1901 közötti években a császári és királyi katonai főreáliskola növendéke volt Mährisch-Weisskirchenben. 1901-től 1904-ig tanulmányait a bécsi császári és királyi Műszaki Katonai Akadémián folytatta, kiválóan teljesítve ott is. Az utóbbi két tanintézményt teljesen díjmentes magyar állami alapítványi helyen járta ki. Szakmai ismeretei bővítése céljából 1910–1913 között a császári és királyi felsőbb hadmérnöki tanfolyamot végezte el Bécsben, szintén kiemelkedő eredménnyel.¹⁶

Magyar és német nyelven tökéletesen, angolul pedig jól beszélt és írt.

1919-ben vette feleségül az 1889. augusztus 19-én Budapesten született Góbi Mária Arankát, akitől 1929. május 31-én elvált.¹⁷

Katonai pályafutása

1904. augusztus 18-án avatták hadnaggyá, s katonatiszti pályafutását beosztott tisztként kezdte meg a császári és királyi 7. utászzászlóalj 2. századában Budapesten. 1909. november 1-jén főhadnaggyá nevezték ki alakulatánál. 1912. október 1-jén a budapesti kiegészítésű császári és királyi 4. árkászászlóaljhoz helyezték át. 1913. november 1-jén a császári és királyi hadmérnök-igazgatósághoz osztották be Trebinjében, amely talán a legfontosabb volt a Bosznia-Hercegovinában létrehozott igazgatóságok (Szarajevó, Mosztár) közül. A város stratégiai fekvése és a körzetben épült erődrendszer miatt ott kiemelt figyelmet kapott a hadmérnöki támogatás.

Zelenka feladata az volt, hogy megtervezze a Golo Brdo överődöt, és hadászati szintű utak építésében is részt vett. Az erőd kézzel faragott kőtömbökből épült, mellette kilenc ciszterna és egy istálló maradványai láthatóak napjainkban.

A hadmérnök törzskari tiszték között több magyar származású műszaki tiszt szolgált, akik szép karriert futottak be a hadseregben: Szederjei Elemér ezredes (később altábornagy), Tannenriedi Kaunz János alezredes (később altábornagy), Szakatsits Viktor ezredes, Szabó Károly őrnagy (később ezredes), vitéz dalnokfalvi Bartha Károly őrnagy (később altábornagy), nagybaconi Keresztes Kálmán tábornok, Ottopál Sándor százados (később ezredes), dálnoki Kováts Gyula tábornok; Schindler Szilárd százados (később altábornagy), vitéz Falkay (Fillinger) Gyula százados (később tábornok).¹⁸

A Trebinje feletti hegyeket a mai napig uralja a Strač nevű erőd, mely szintén a védelmi rendszer része volt. A méteres kövekből épített erődben a leírások szerint 365 szobát alakítottak ki. Ez volt a Monarchia második legnagyobb katonai erődítménye. Az erődítményt két 100 mm-es ágyúval, 2 kisebb ágyúval, 24 géppuskával és 12 reflektorral szerelték fel. Az épület tetejére négy acélkupolát terveztek – félig falazott, félig kőbe vésett formában.

¹⁶ Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001. 379.

¹⁷ HL HM Felülvizsgálati iratok 1940, HL HM 4. osztály 1942.

¹⁸ Jacobi Ágost (szerk.): Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938. 34.

Strač építése soha nem fejeződött be, mivel Montenegró 1916-ban kapitulált, így a tervezett 4 kupolából 2 készült csak el.¹⁹

Az első világháború kitörése után, 1914. november 1-jén beosztásában vezérkari századosossá nevezték ki. A háború első 3 évében különböző műszaki beosztásokban szolgált, 1915. május 1-jétől már a császári és királyi hadmérnöki törzs tagjaként. 1914-ben közreműködött Pétervárad erősítési munkáiban és a Száva menti védelmi harcokban, Zimony és Belgrád térségében. 1915-ben a bányászati erődépítési igazgatóságnál a Béga vonalának erősítési munkáit vezette, majd Belgrád 1915 októberében történt elfoglalása után, 1916. februárig a belgrádi hídfő kiépítésénél kapott feladatokat.

1916-tól szolgált Orosz-Lengyelországban, a Visztula-vonal erősítését vezette a novoalexandriai szakaszon. Itt a védelmi állás első vonalát, egy, a Visztula folyót közvetlenül tűz alatt tartó betonozott géppuska- és figyelőállás adta, mely mögött a tulajdonképpeni védelmi árokrendszer húzódott, tüzérségi megfigyelővel, nyitott géppuskaállásokkal és a megszálló csapat részére megfelelő óvóhelyekkel. A védőállás előtt egy 10 méter széles, 8 drótfalból álló, összefüggő, törtvonalban vezetett vaskarós drótakadály volt, melynek egyes akadályágait az állásból oldalozó géppuskatűzzel fedezték. Az építkezéshez szükséges, jelentős mennyiségű építőanyag egy részét (faanyag) a helyszínen termelték ki, viszont a vasat, a drótot és a cementet az anyaországból szállították.²⁰

Később Brodynál a 106. hadosztálynál, illetve a 15. porosz Landwehr-hadosztálynál mint árkászszázad- és utászcsoporthadparancsnok szolgált. Ezen a szakaszon az jelentette a nehézséget, hogy a védőállás mocsaras talajban vezetett, ahol az ásás csak helyenként volt lehetséges, így árok helyett feltöltés szolgált mellvédül, és a föld alatti építmények helyett gránátálló betonozott géppuskaállások, figyelő- és óvóhelyek épültek.²¹

1917. május 15-től a magyar királyi 74. honvéd gyaloghadosztály műszaki törzstisztjeként és az árkászszázad parancsnokaként tevékenykedett az olasz hadszíntéren, ahol részt vett az osztrák–magyar hadsereg 1918 júniusában lezajlott utolsó nagy offenzívájában Dél-Tirolban. 1918 augusztusától 1918 novemberéig a 74. hadosztállyal állásharcot folytatott az olasz fronton, a Monte Sisemol-szakaszon.²²

1919. augusztus 1-jén belépett a Nemzeti Hadseregbe, s a budapesti Hadügyminisztérium 5. osztályán szolgált beosztott tisztként. 1919. augusztus 15-től 1922. szeptember 1-jéig a műszaki szolgálat, a hídépítés, az utásztan, az erősítés és a csapatpedagógia tanára, valamint tanulmánycsoport-vezető volt a budapesti magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémián. 1922-ben a Ludovika aligazgatói posztját is betöltötte.²³

1920. szeptember 1-jén (1918. szeptember 1-jei ranggal) vezérkari szolgálatot teljesítő őrnaggyá és ugyanaznap alezredessé, 1924. május 1-jén pedig ezredessé nevezték ki.

¹⁹ Panzerwerk "Strač" near Trebinje, Bosnia and Herzegovina. Online: https://ww1sites.eu/index.php?id=35&tx_ww1caheritage_caheritage%5BcaHeritage%5D=197&tx_ww1caheritage_caheritage%5Baction%5D=show&tx_ww1caheritage_caheritage%5Bcontroller%5D=CaHeritage&cHash=f98abadcdb73964b4edc08bc9798a4ce. (Letöltve: 2022. augusztus 9.)

²⁰ Jacobi i. m. 41.

²¹ Uo.

²² HL AKVI 2864/1890.

²³ A magyar kir. Honvéd Ludovika Akadémia története. (Szerk. Dezséri Bachó László) A magyar kir. Honvéd Ludovika Akadémia kiadása, Budapest, 1930. 983.

1922 és 1925 ősze közötti beosztásairól nem áll rendelkezésre korabeli forrás. 1925. október 1-jétől a Honvédelmi Minisztérium I. osztálya műszaki alcsoportjának vezetője volt Budapesten. 1928. szeptember 10-től a Honvédelmi Minisztérium I/c osztályának vezetőjeként szolgált Budapesten. 1931. május 1-től a Honvédelmi Minisztérium I/c osztályának létszámfeletti állományába osztották be. 1931. július 1-jén a budapesti magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia állományába került. 1931. szeptember 1-jén a Ludovika Akadémia műszaki részének parancsnokává, 1931. november 1-jén pedig a Ludovika Akadémia II. főcsoportjának parancsnokává nevezték ki.²⁴

A II. főcsoportban folyt mindazon ludovikások képzése, akik a honvédség műszaki, híradó-, vonat- és gépkocsicsapataihoz készültek. A két főcsoport továbbra is egy intézményt alkotott, azonos képzési és nevelési elvekkel.

1932. május 1-jén vezérőrnaggyá (korabeli elnevezéssel tábornokká) nevezték ki beosztásában. 1934. január 17-én felmentették a Ludovika Akadémia II. főcsoport parancsnoki teendőinek ellátása alól. 1934. február 1-jétől a Magyar Királyi Honvédség főparancsnoka mellé beosztott műszaki szemlélőként tevékenykedett, és megbízták a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék elnöki teendőinek ideiglenes ellátásával is. 1936. november 1-jén a kormányzó altábornaggyá nevezte ki szolgálati beosztásában.

Zelenka Zoltán igen élénk társadalmi életet élt. Olvasva a korabeli sajtó tudósításait, szinte minden nevezetesebb katonai és társadalmi eseményen részt vett. A kormányzó születésnapját²⁵ és névnapját²⁶ mindig a protestánsokkal ünnepelte, megtekintette a hadsereg evezős versenyét és a folyambajnoki úszóversenyt (1934),²⁷ részt vett a világháborúban hősi halált halt tüzérek emlékművének avatásán (1937),²⁸ de kötelességének tartotta, hogy figyelemmel kísérje a Budapesten rendezett gázmentési és tűzoltó gyakorlatot is.²⁹

1938. november 6-án cselekvő részese lett a felvidéki bevonulás előkészítésének. Műszaki szemlélőként személyesen irányította a hídverési munkálatokat Medve község közelében, ahol a Magyar Honvédség alakulatai megkezdték az átkelést. Emellett a szomorú kötelességből is kivette a részét, amikor 1939. március 14-én részt vett a hősi halált halt Kiss Ernő utászfőhadnagy temetésén.³⁰

Előljárói 1926 és 1934 között kiválóra, 1935-től 1939-ig pedig igen jóra minősítették szakmai teljesítményét a Magyar Királyi Honvédségen belül. 1938–1940 között a Honvédelmi Minisztérium törzstiszti becsületügyi tanács elnöki teendőit is ellátta. 1940. február 1-jén műszaki szemlélői beosztásából felmentették, majd három hónap szabadságot engedélyeztek számára. 1940. május 1-jén helyezték nyugállományba,³¹ azt követően Budapesten, a II. kerület Margit körút 39. I/4. szám alatt lakott. Nyugdíja havi 832 pengőt tett ki. 1942. febru-

²⁴ A Ludovika Akadémián az 1931-es tanévtől a fegyvernemi képzéseket két külön főcsoportba szervezve folytatták. A Ludovika Akadémia I. főcsoportjában a gyalogos-, lovas- és tüzérszítképzés zajlott, míg a műszaki csapatok, híradók, vonatcsoportokhoz tartozók, folyamőrök képzése a Ludovika Akadémia addigi Műszaki Csoportjából létrejövő Ludovika Akadémia II. főcsoportjában folytatódott. Az intézményt az egykori budapesti császári és királyi gyalogsági hadapródiskola Hűvösvölgyben található épületében helyezték el.

²⁵ Budapesti Hírlap 1937. június 19. 1.

²⁶ Esti Kurír 1937. december 7. 1.

²⁷ Budapesti Hírlap 1934. július 1. 15.

²⁸ Magyar Katonai Szemle 1937. október 20.

²⁹ Pesti Napló 1938. október 9. 7.

³⁰ Pesti Napló 1939. március 15. 10.

³¹ Szakály Sándor: A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia II. főcsoport, majd jogutód intézményei parancsnokai (1931–1945). Honvédségi Szemle 2020/6. 100–101.

ár 18-án hunyt el májdaganat és szívgyengeség következtében Budapesten, a XII. kerületi Királyhágó út 1. alatt.³² 1942. február 20-án a budapesti Farkasréti temetőben temették el, a 803-as jelű fülkék közül a 238-as számúban. Haláláról a korabeli lapok is megemlékeztek.

Kiváló szakmai képességeit, tehetségét számos osztrák–magyar és magyar kitüntetés adományozásával is elismerték pályafutása során. 1908. december 2-től a Katonai Jubileumi Keresztet, 1913-tól az 1912–13. évi Mozgósítási Keresztet, 1915. május 12-től a Bronz Katonai Érdemérmét hadiszalagon (majd később kardokkal), 1916. május 14-től az Ezüst Katonai Érdemérmét hadiszalagon (később kardokkal), 1917. november 1-jétől a Katonai Érdemkereszt III. osztályát hadidíszítménnyel és kardokkal, 1924. augusztus 18-tól a Tiszti Katonai Szolgálati Jel III. osztályát, 1927. november 23-tól a Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérmét vörös-fehér szegélyes smaragdzöld szalagon, 1930. január 3-tól a Magyar Háborús Emlékérmét kardokkal és sisakkal, 1930. november 11-től a Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérmét, szalagján az Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal miniatűrjével, 1932. január 29-től a Magyar Érdemkereszt III. osztályát, 1932. április 7-től a Károly Csapatkeresztet, 1934. augusztus 18-tól a Tiszti Katonai Szolgálati Jel II. osztályát, 1937-től a Magyar Érdemrend középkeresztjét, 1940. augusztus 16-tól a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot, a külföldi kitüntetések közül pedig 1935. január 25-től az Osztrák Háborús Emlékérmét kardokkal viselhette.

Magyarország kormányzója kitüntetései mellett 1930. október 27-én régi magyar nemesiségenek igazolása mellett a kutnai és eörvistyei nemesi előnév használatát is engedélyezte számára.

Elismerései, közéleti tevékenysége

Egyetlen írásmű köthető a nevéhez: A műszaki vezetés szervezete a világháborút megelőző időben és a világháborúban, amely Jacobi Ágost (szerk.) *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban* című könyvében jelent meg.³³

Ugyanakkor több feljegyzést is találunk arról, hogy a kutatás, a tudományos jellegű munka nem állt távol tőle. Amikor a Ludovika Akadémián szolgált, az egyik kezdeményezője volt a Levente újság létrehozásának „*a Levente-kör megismertetése és munkásságának megörökítése céljából*”.³⁴ Ezen túlmenően is aktív részese és támogatója volt a Ludovikán folyó önképzőköri munkának, hiszen egyrészt a Levente-kör tanárelnöke volt, másrészt maga is gyakorta előadott a rendezvényeken. A hadtudományi osztály rendezvényén előadást tartott a várak feladatáról, az átkelések kierőszakolásáról és a légi forgalom jövőjéről.³⁵

Azt, hogy mennyire szíven viselte ezt a kezdeményezést, mutatják azok a gondolatok, melyeket a *Ludovikás Levente* útjára indításának 10. évfordulóján vetett papírra, már tábornokként: „*A Ludovikás Levente a folyó évben 10 éves múltira tekinthet vissza. A Ludovika Akadémia Levente-körének 1921 decemberében tartott, második alakuló közgyűlésén, mint a Levente-kör akkori tanárelnöke, az irodalmi osztály javaslatára bejelenttem, hogy most már elérkezettnek látom annak az idejét, hogy a Levente-kör munkálataival – folyóirat alakjában – a nyilvánosság elé lépjen, mert a munkák mind tárgykör, mind pedig tartalom*

³² HL HM 4. osztály 1942.

³³ Jacobi i. m. 34–41.

³⁴ Ludovikás Levente 1922. május. 7.

³⁵ Uo.

tekintetében megállják a nyilvánosság tüzét. Az eredeti elgondolás szerint ez a folyóirat havonta, esetleg negyedévenként jelent volna meg. Azonban, sajnos, a tetemes előállítási költségek és az igen nehéz gazdasági helyzet miatt – az első évet kivéve, amikor két szám jelent meg – csak, mint évkönyv – mint a Levente-kör egy évi munkájának összefoglalása – léphetett a nyilvánosság elé. 1922. óta a Ludovikás Levente minden évben megjelenik és hirdeti, hogy a Ludovika Akadémiában a szakoktatás és a sporttevékenység mellett a szabad önképzésre is nagy gondot fordítunk. Hirdeti azt, hogy a leventegondolatnak az 1920. évben elvetett magja ma már életerős fiatal fává fejlődött, amelynek kézzelfogható, a gyakorlatban mélyreható eredményeit a Magyar Katonai Szemlében megjelenő azon fiatal tisztek által írt kiváló cikkeken is láthatjuk, akik a Ludovika Akadémia Levente-körének voltak lelkes tagjai, s ebben a körben tanulták meg az önzetlen munkásságot; itt ismerték meg a szellemi továbbképzés fontosságát; itt tanulták meg a szépért való lelkesedést, s az élet örömeihez a saját eredményes szellemi munkásságuk által előidézett lelki gyönyör hozzákapcsolását. A jelen kor sivárságában és anyagiasságában nagyjelentőségű dolog, hogy vannak még lelkes, ideálisan gondolkodó fiatal tisztek, akik az életet nemcsak az egyéni haszon szemszögéből nézik, hanem akik lelkes, önzetlen munkával elsősorban a Haza és a köz érdekeit szolgálják. Ennek a célnak érdekében működött és fog a jövőben is működni a Ludovika Akadémia Levente-köre, ahol összetömörül az a lelkes gárda, amely az akadémia ifjúságának – tanári vezetés mellett való – szellemi irányítására hivatott.”³⁶

A II. főcsoport élén is kiemelt figyelmet fordított a ludovikások önképzésének támogatására. 1932-ben, amikor a tanév zárásaként pályadíjakat és jutalmakat adott át az önképzőkör legjobbjainak, így fogalmazott: „...e tárgyakat a kör nem fizetségként adja, mert hiszen az igazi levente munkájáért nem vár, sőt el sem fogad ellenszolgáltatást, hanem arravalók a jutalmazások, hogy a nyertesek egész életükben emlékezzenek azokra az eszményi célkitűzésekre, melyeket a kör számukra kijelölt”.³⁷

Zelenka Zoltán altábornagynak kiemelkedő szerepe volt a két világháború közötti magyar műszaki honvédtisztképzés alapjainak lerakásában és további tökéletesítésében, továbbá az önálló honvéd műszaki fegyvernem megszervezésében és fejlesztésében. A szakma iránti elkötelezettségét és szeretetét mutatja az is, hogy tagja lett az Országos Háborús Műszaki Emlékmű Bizottságnak, amely nem kevesebbet tűzött a zászlajára, mint a műszaki kar hősi halottjaira emlékező, méltó emlékmű felállítását. Az emlékmű helyéül a székesfőváros a bizottság kérelmére a Gellért-hegy déli lejtőjének dunai szélén, a sziklatemplom felett levő nagyobb sík területet jelölte ki, úgy, hogy a pályázatot is erre a helyre írták ki, 50 000 pengő előállítási költséggel. A pályázaton, melyen 1933 őszén hoztak döntést, az első díjat Márton Ferenc és Siklódy Lőrinc pályaterve kapta: egy kb. 20 méter magas, egyszerű kőpillér, csúcsán a kettős kereszttel, előtte egy ásós műszaki katona, amint az ellenségre tör. A talapzat két oldalán a terv szerint domborművek ábrázolják a műszaki csapatok harci tevékenységét, a szobor és a domborművek, valamint a kereszt bronzból készülnek, az egész építmény pedig kőből. A kivitelező munkálatokat 1934. év legelején kezdték volna meg.³⁸

Érdekes apróság, hogy 1935. március 15-én – demonstrálva azt, hogy a katonai-műszaki szakma határokon túlmutatva őrzi az együvé tartozás gondolatát – Zelenka Zoltán együtt koszorúzott az akkori osztrák katonai attaséval, Oscar Regele ezredessel.³⁹ Azzal az osztrák

³⁶ Ludovikás Levente XI. évfolyam, 1932. 49.

³⁷ Uo. 109.

³⁸ Liber Endre: Budapest szobrai és emléktáblái. Budapesti Statisztikai Közlemények 69/1. 440.

³⁹ Ludovikás Levente XIV. évfolyam, 1935. 100.

műszaki tiszttel, aki katonai pályáját hadnagyként a császári és királyi 1. utászzászlóaljban kezdte Pozsonyban, olyan magyar műszaki tisztekkel szolgálva együtt, mint Jacobi Ágost, Molnár Pál vagy Roth Frigyes.

Zelenka Zoltán altábornagy nevéhez nem fűződnek harctéri hőstettek, találmányok, tudományos kutatás. Azonban tette a dolgát, ahogy egy műszaki tiszthez az méltó. Nevét mégis megőrizte az emlékezet, hiszen műszaki tisztek százait oktatta és nevelte, bocsájtotta útnak, felkészítve őket arra a szép, de nagyon nehéz feladatra, amit a haza védelme jelent.

Felhasznált irodalom

- *Budapesti Hírlap* 1934. július 1.
- *Budapesti Hírlap* 1937. június 19.
- *A magyar kir. Honvéd Ludovika Akadémia története.* (Szerk. Dezséri Bachó László) A magyar kir. Honvéd Ludovika Akadémia kiadása, Budapest, 1930.
- *Esti Kurír* 1937. december 7.
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok 2864/1890.
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, HM Felülvizsgálati iratok 1940.
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, HM 4. osztály 1942.
- Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban.* Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938.
- *Képes Pesti Hírlap* 1938. december 8.
- *Ludovikás Levente* I. évfolyam, 1922.
- *Ludovikás Levente* XI. évfolyam, 1932.
- *Ludovikás Levente* XIV. évfolyam, 1935.
- *Magyar Katonai Szemle* 1937. október 20.
- *Pesti Napló* 1938. október 9.
- *Pesti Napló* 1939. március 15.
- Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945.* Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001.
- Szakály Sándor: A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia II. főcsoport, majd jogutód intézményei parancsnokai (1931–1945). *Honvédségi Szemle* 2020/6. 95–110.

Internetes források

- <https://fort-net.org/objekt/fortress-golo-brdo/?lang=en>
- <https://fort-net.org/objekt/fortress-strac/?lang=en>
- https://ww1sites.eu/index.php?id=35&tx_wwicaheritage_caheritage%5BcaHeritage%5D=197&tx_wwicaheritage_caheritage%5Baction%5D=show&tx_wwicaheritage_caheritage%5Bcontroller%5D=CaHeritage&cHash=f98abadcdb73964b4edc08bc9798a4ce